

1

Haven van Cádiz, 7 januari 1748

p het moment dat ze de kade op zou stappen, aarzelde Caridad. Ze stond precies aan het eind van de loopplank van de sloep die hen van boord had gehaald van *La Reina*, het zwaar bewapende oorlogsschip dat de zes koopvaardijsschepen met hun kostbare handelswaar vanaf de andere kant van de oceaan naar Spanje begeleid had. De vrouw hief haar gezicht naar de winterzon die de rumoerige, hectische drukte in de haven bescheen: een van de koopvaardijsschepen die met hen uit Havanna waren gekomen, werd gelost. De zon kroop tussen de openingen van haar versleten strohoed door en verblindde haar. De herrie deed haar schrikken en ze kromp angstig ineen, alsof het geschreeuw tegen haar gericht was.

‘Doorlopen, zwartje!’ snauwde de zeeman die achter haar kwam en haar zonder pardon voorbijliep.

Caridad wankelde en viel bijna in het water. Toen de volgende man die achter haar liep, aanstalten maakte om haar voorbij te lopen, sprong de vrouw onhandig op de kade, deed een paar stappen opzij en bleef opnieuw stilstaan terwijl de bemanning onder veel gelach, plagerijen en allerlei stoere weddenschappen over welk lekker mokkel hun de lange oversteek zou doen vergeten, van boord bleef gaan.

‘Geniet van je vrijheid, zwartel!’ schreeuwde een van de mannen die langs haar liepen, terwijl hij haar een klinkende klap op haar achterste gaf.

Sommige van zijn maten lachten. Caridad bewoog zelfs niet, ze hield haar blik strak gericht op de lange, smerige staart van de zeeman die op zijn rug danste en daarbij telkens zijn oude versleten hemd raakte op het ritme van de waggelende gang waarmee de man zich in de richting van de Puerta de Mar verwijderde.

Vrijheid? vroeg ze zich af. Wat voor vrijheid? Ze keek voorbij de kade, naar de stadsmuren, waar de Puerta de Mar toegang tot de stad gaf: een groot deel van de meer dan vijfhonderd bemanningsleden van *La Reina* verdrong zich bij de poort, waar ze door een heel leger van ambtenaren – douanebeamten, korporaals en inspecteurs – op verboden handelswaar gecontroleerd werden en over de nederlaag van de schepen werden ondervraagd, om erachter te komen of een daarvan zich van het konvooi had verwijderd en van de route was afgeweken om te smokkelen en de koninklijke belasting te ontduiken. De mannen wachtten ongeduldig tot de verplichte formaliteiten waren afgehandeld; degenen die het verst van de ambtenaren af stonden en zich beschermd voelden door de menigte, schreeuwden dat ze hen door moesten laten, maar de inspecteurs hielden zich doof. *La Reina*, majesteitelijk voor anker gegaan in het Trocadero-kanaal, had in haar ruimen meer dan twee miljoen peso’s meegebracht en een hoeveelheid merken van bewerkt zilver met een vergelijkbare waarde, een van de vele schatten van de overzeese gebiedsdelen, en daarnaast Caridad en don José, haar meester.

Vervloekte don José! Caridad had hem tijdens de overtocht verzorgd. ‘De pest van de zee had hij,’ zeiden ze. ‘Hij zal doodgaan,’ verzekerden ze haar. En na een lange doodsstrijd, waarbij zijn lichaam met de dag meer wegteerde door de vreselijke zwellingen, koortsaanvallen en bloedingen was zijn tijd inderdaad gekomen. Een maand lang hadden meester en slavin opgesloten gezeten in een kleine, stinkende hut op de achtersteven, met slechts één hangmat. Na betaling van een flinke som geld had don José de kapitein zo ver weten te krijgen dat hij die hut met planken liet bouwen, ten koste van de gemeenschappelijke officiersruimte. ‘Elegua, laat zijn ziel nooit rust vinden, laat hem eeuwig ronddolen,’ had Caridad gewenst toen ze in die kleine ruimte de machtige aanwezigheid van de Allerhoogste voelde, van de God die

over de mensen heerst en hun lot bepaalt. En alsof haar meester haar had gehoord, smeekte hij haar met zijn huiveringwekkende bloeddorlopen ogen om mededogen, zijn hand naar haar uitstekend op zoek naar de levenswarmte die hem, dat wist hij, langzaam maar zeker ontsnapte. Caridad, alleen met hem in de hut, weigerde hem die troost. Had zij soms ook niet haar hand uitgestoken toen ze haar van haar kleine Marcelo scheidden? En wat had de meester toen gedaan? De opzichter van de plantage opdracht gegeven haar vast te houden en tegen de zwarte slaaf geschreeuwd dat hij het kind mee moest nemen.

‘En zorg dat ze ophoudt met gillen!’ voegde hij er nog aan toe op het stuk grond voor het grote huis, waar de slaven zich hadden verzameld om te zien wie hun nieuwe meester zou zijn en welk lot hun vanaf dat moment te wachten stond. ‘Ik kan niet tegen...’

Don José had plotseling gezwegen. De verbazing van de slaven was op hun gezicht te lezen. Caridad had zich met een impulsieve klap uit de greep van de opzichter weten los te rukken en maakte aanstalten naar haar zoontje te rennen, maar ze besepte meteen hoe onverstandig dat was en bleef staan. Gedurende een paar seconden was alleen het doordringende, wanhopige gekrijs van Marcelo te horen.

‘Moet ik haar met de zweep geven, don José?’ vroeg de opzichter terwijl hij Caridad weer bij haar arm vastpakte.

‘Nee,’ besloot die na even denken. ‘Ik wil haar heelhuids mee naar Spanje nemen.’

En die grote neger, Cecilio heette hij, sleurde het kind na een meedogenloos gebaar van de opzichter mee naar de hut. De opzichter liet haar los, waarna Caridad op haar knieën viel en haar huilen zich met dat van het kind vermengde. Dat was de laatste keer dat ze haar zoontje zag. Ze had geen afscheid van hem mogen nemen, ze hadden niet toegestaan dat ze...

‘Caridad! Wat sta je daar, vrouw?’

Toen ze haar naam hoorde, keerde ze terug naar de werkelijkheid. Te midden van alle rumoer herkende ze de stem van don Damián, de oude kapelaan van *La Reina*, die ook van boord gegaan was. Meteen liet ze haar bundeltje vallen, ze nam haar hoed af, sloeg haar ogen neer en richtte haar blik op de versleten strohoed die ze tussen haar vingers begon te verfrommelen.

‘Je kunt niet hier op de kade blijven staan,’ vervolgde de priester terwijl hij op haar toeliep en haar bij haar arm pakte. De aanraking duurde

maar even; de geestelijke trok haastig zijn hand terug. ‘Kom, we gaan,’ drong hij enigszins nerveus aan, ‘kom maar met mij mee.’

Ze liepen de afstand die hen scheidde van de Puerta de Mar: don Damián met een koffertje, Caridad met haar bundeltje en de hoed in haar handen, zonder haar blik van de sandalen van de kapelaan af te wenden.

‘Opzij voor een man van God,’ riep de priester tegen de zeelieden die bij de poort samendrongen.

Langzaam maar zeker week de menigte uiteen om hem erdoor te laten. Met gebogen hoofd liep Caridad achter hem aan, zwart als ebbenhout, sjokkend op haar blote voeten. Het eenvoudige lange, grijze hemd dat als jurk dienstdeed, van een dikke, grof linnen stof, kon niet verhullen dat ze een stevige, welgevormde vrouw was, even lang als sommige van de zeelieden die hun ogen op haar dikke zwarte kroeshaar richtten, terwijl andere hun blik op haar borsten lieten vallen, die groot en stevig waren, of op haar weelderige heupen. Wanneer de kapelaan gefluit, schaamteloos commentaar of een of ander gewaagd voorstel hoorde, hief hij slechts zijn hand op en liep stug door.

‘Ik ben pater Damián García,’ stelde de priester zich voor terwijl hij, nadat ze de zeelieden achter zich hadden gelaten, een van de douanebeambten zijn papieren overhandigde, ‘kapelaan van het oorlogsschip *La Reina*, van de koninklijke vloot.’

De douanebeambte bladerde door de documenten.

‘Mag ik de koffer van uwe eerwaarde inspecteren?’

‘Persoonlijke bezittingen...’ antwoordde de priester terwijl hij hem openmaakte. ‘De waar is keurig volgens de regels in de documenten geregistreerd.’

De douanebeambte knikte terwijl hij met zijn hand door de inhoud van de koffer woelde.

‘Nog problemen gehad onderweg?’ vroeg de ambtenaar zonder hem aan te kijken, terwijl hij een staafje tabak op zijn hand woog. ‘Een ontmoeting met vijandelijke schepen of andere schepen die niet tot de vloot behoorden?’

‘Nee, helemaal niets. Alles ging zoals voorzien.’

De douanebeambte knikte.

‘Uw slavin?’ informeerde hij met een gebaar naar Caridad, toen hij klaar was met de inspectie van de koffer. ‘Ze staat niet in de papieren.’

‘Zij? Nee. Ze is een vrije vrouw.’

‘Zo ziet ze er anders niet uit,’ zei de douanebeambte terwijl hij voor Caridad ging staan, die haar bundeltje en haar strohoed nog steviger vastpakte. ‘Kijk me aan, negerin!’ gromde de ambtenaar. ‘Wat verberg je?’

Enkele van de andere ambtenaren die de zeelieden controleerden, draaiden zich om naar de douanebeambte en de vrouw die met gebogen hoofd voor hem stond. De zeelieden die voor hen opzij waren gegaan, kwamen naderbij.

‘Niets. Ze verbergt niets,’ riep don Damián.

‘Zwijg, pater. Iedereen die een douanebeambte niet in de ogen durft te kijken, verbergt iets.’

‘Wat kan die arme stakker nu te verbergen hebben?’ hield de priester vol. ‘Caridad, geef hem je papieren.’

De vrouw rommelde in haar bundeltje, op zoek naar de documenten die de scheepsklerk haar had overhandigd, terwijl don Damián verder sprak.

‘Ze is in Havanna met haar meester, don José Hidalgo, aan boord gegaan. Hij wilde voor hij dood zou gaan naar zijn geboorteland terugkeren maar stierf tijdens de overtocht, God hebbe zijn ziel.’

Caridad gaf de douanebeambte haar gekreukelde documenten.

‘Voor hij stierf,’ ging don Damián verder, ‘heeft don José, zoals gebruikelijk is op Zijne Majesteits schepen, zijn testament opgemaakt en daarin heeft hij beschikt dat zijn slavin Caridad vrijgelaten moest worden. Daar hebt u de akte van vrijlating die de klerk van het kapiteinschip opgemaakt heeft.’

‘Caridad Hidalgo,’ had de klerk geschreven, de achternaam van de meester nemend, ‘ook bekend als Cachita; negerslavin, met de kleur van ebbehout, gezond en met een sterk gestel, zwart kroeshaar en ongeveer vijfentwintig jaar oud.’

‘Wat zit er in die zak?’ vroeg de douanebeambte na het doorlezen van de documenten die Caridads vrijheid aantoonde.

De vrouw maakte het bundeltje open en liet het hem zien. Een oude doek en een grof linnen vest. Alles wat ze bezat, de kleren die haar meester haar de afgelopen jaren had gegeven: het vest vorige winter, de doek twee winters geleden. Verstopt tussen de kledingstukken zat een aantal sigaren die ze onderweg van don José had gestolen en bewaard had. En als ze ze vinden? dacht ze angstig. De douanebeambte maakte aanstalten het bundeltje te doorzoeken, maar toen hij de oude

kleren zag, trok hij een vies gezicht.

‘Kijk me aan, negerin,’ beval hij.

Caridad trilde over haar hele lichaam; iedereen die het tafereel bijwoonde, kon het duidelijk zien. Nooit eerder had ze een blanke man aangekeken wanneer die het woord tot haar richtte.

‘Ze is bang,’ probeerde don Damián haar te helpen.

‘Ik zei dat ze me moest aankijken.’

‘Toe dan,’ smeekte de kapelaan.

Caridad hief haar hoofd op, haar ronde gezicht met de dikke, vlezige lippen, de stompe neus en de kleine donkere ogen die probeerden langs de douanebeambte heen naar de stad te kijken.

De man fronste zijn wenkbrauwen en zocht tevergeefs de ontwijkende blik van de vrouw.

‘De volgende!’ zei hij plotseling berustend, waarmee hij de spanning verbrak en een stormloop van zeelieden teweegbracht.

Met Caridad op zijn hielen liep don Damián via de Puerta de Mar, een door twee kanteeltorens geflankeerde poort, de stad in. In het Trocadero-kanaal bleef *La Reina* achter, het schip met twee bruggen en meer dan zeventig kanonnen waarmee ze van Havanna waren gekomen, evenals de zes koopvaardij schepen die het had begeleid, met hun ruimten vol producten uit de overzeese gebiedsdelen: suiker, tabak, cacao, gember, sarsaparilla, indigo, cochenille, zijde, parels, schildpad... zilver. De reis was een succes geweest en Cádiz had hen met klokgelui ontvangen. Spanje was in oorlog met Engeland; de zilvervloeden, die tot een paar jaar daarvoor onder gewapende geleide van schepen van de koninklijke oorlogsvloot de oceaan overstaken, voeren niet meer en de handel was een zaak geworden van de koopvaardij schepen, van particuliere handelaren die een koninklijke vergunning voor de overtocht kregen. Daarom had de aankomst van de goederen en de schat aan edelmetalen, waaraan de Spaanse schatkist zo’n behoefte had, een feestelijke sfeer in de stad teweeggebracht die in alle hoeken en gaten gevoeld werd.

Toen ze de Nuestra Señora del Pópulo-kerk en de Puerta de Mar achter zich hadden gelaten en bij de calle del Juego de Pelota kwamen, maakte don Damián zich los van de stroom zeelieden, handelaren en soldaten, stond stil en zette zijn koffer op de grond.

‘Moge God je vergezellen en beschermen, Caridad,’ wenste hij haar,

terwijl hij zich naar haar omdraaide.

De vrouw gaf geen antwoord. Ze had de strohoed tot over haar oren getrokken en de kapelaan kon haar ogen niet zien, maar hij stelde zich voor dat ze strak op de koffer gericht waren, of op zijn sandalen, of...

‘Ik heb veel te doen, begrijp je?’ probeerde hij zich te verontschuldigen. ‘Ga werk zoeken. Dit is een erg rijke stad.’

Bij die laatste woorden stak don Damián zijn rechterhand uit; die raakte Caridads onderarm en toen was hij het die zijn blik een seconde neersloeg. Toen hij weer opkeek, waren Caridads kleine donkere ogen strak op hem gevestigd, net als in de nachten van de overtocht, toen hij zich na de dood van haar meester over de slavin had ontfermd en haar op bevel van de kapitein voor de zeelieden verborgen gehouden had. Zijn maag draaide zich om. ‘Ik heb haar niet aangeraakt,’ zei hij voor de zoveelste keer tegen zichzelf. Nooit had hij haar met een vinger aangeraakt, maar Caridad had hem wezenloos aangekeken en hij... Hij had zich bij het zien van die schitterende vrouw niet kunnen bedwingen en zich onder zijn kleren afgetrokken.

Meteen na de dood van don José werd het begrafenisritueel uitgevoerd: er werden drie gebeden gezegd, waarna zijn lijk in een zak overboord werd gegooid met twee waterkruiken aan zijn voeten gebonden. Vervolgens gaf de kapitein bevel de hut af te breken en kreeg de klerk opdracht de bezittingen van de overledene in bewaring te nemen. Don José was de enige passagier op het kapiteinsschip; Caridad de enige vrouw aan boord.

‘Eerwaarde,’ zei hij ten slotte tegen de kapelaan, ‘vanaf dit moment is het uw verantwoordelijkheid om die negerin uit de buurt van de bemanning te houden.’

‘Maar ik...’ probeerde don Damián zich te verzetten.

‘Ook al is de etenswaar die de heer Hidalgo aan boord heeft gebracht niet van u, u mag die gebruiken om haar van voedsel te voorzien,’ besloot de kapitein, die zijn protest negeerde.

Don Damián hield Caridad opgesloten in zijn kleine hut, waar slechts plaats was voor de hangmat die van de ene naar de andere kant hing en die hij overdag weghaalde en oprolde. De vrouw sliep op de grond, aan de kant van zijn voeten. De eerste nachten vluchtte de kapelaan in het lezen van de heilige boeken, maar zijn ogen volgden steeds vaker het schijnsel van de olielamp dat, alsof het een eigen wil had, hardnekkig van de bladzijden van zijn zware boeken leek af te dwalen

naar de vrouw die opgerold onder zijn hangmat lag te slapen.

Hij vocht tegen de fantasieën die hem overweldigden bij het zien van Caridads benen wanneer die onder de omslagdoek waarmee ze zich bedekte uitstaken, van haar borsten, die op het ritme van haar ademhaling op en neer gingen, van haar billen. Maar toch begon hij zich, bijna onwillekeurig, af te trekken. Misschien kwam het door het kraken van het hout waaraan de hangmat hing, misschien door de spanning die zich in die kleine ruimte ophoopte, feit was dat Caridad haar ogen opendeed en al het licht van de lamp zich daarin concentreerde. Don Damián voelde het bloed naar zijn wangen stijgen en bleef even stilliggen, maar zijn verlangen had zich vermenigvuldigd bij het zien van Caridads blik, diezelfde wezenloze blik als waarmee ze nu zijn woorden aanhoorde.

‘Luister naar me, Caridad,’ drong hij aan. ‘Zoek werk.’

Don Damián pakte zijn koffer, draaide zich om en hervatte zijn weg.

Waarom voel ik me schuldig? vroeg hij zich af terwijl hij stilstond om de koffer in zijn andere hand te nemen. Hij had haar met geweld kunnen nemen, pleitte hij zich vrij, zoals altijd wanneer hij door schuldgevoel bevangen werd. Ze was maar een slavin. Misschien... misschien had hij zelfs helemaal geen geweld hoeven te gebruiken. Waren die zwarte slavinnen soms niet allemaal losbandige vrouwen? Don José, haar meester, had het tijdens een biecht toegegeven: hij sliep met ze allemaal.

‘Bij Caridad heb ik een zoon verwekt,’ onthulde hij, ‘misschien wel twee, maar nee, ik denk het niet; die tweede, dat onhandige, domme jongetje, was net zo donker als zij.’

‘Hebt u berouw?’ vroeg de priester hem.

‘Dat ik kinderen heb verwekt bij negerinnen?’ vroeg de plantagehouder geïrriteerd. ‘Pater, ik verkocht die zwartjes aan een suikerplantage in de buurt, die eigendom was van de priesters. Zij hebben zich daarbij nooit erg druk gemaakt over mijn zondige ziel.’

Don Damián liep richting de Santa Cruz-kathedraal, aan de andere kant van de smalle landtong waarop de ommuurde stad lag en die de baai afsloot. Voordat hij een zijstraat insloeg, keek hij achterom; tussen de voorbijgangers door ving hij een glimp op van Caridad: ze was aan de kant gegaan en stond met haar rug tegen een muur geleund, onbeweeglijk, zich niet bewust van wat er om haar heen gebeurde.

‘Ze redt zich wel,’ zei hij tegen zichzelf, en met kordate stappen liep

hij de straat in. Cádiz was een rijke stad waar handelaars en kooplieden uit heel Europa elkaar troffen en waar het geld in overvloed stroomde. Ze was een vrije vrouw en daarom moest ze leren leven in vrijheid, en werk zoeken. Hij liep een flink stuk, maar toen hij op het punt kwam waar de in aanbouw zijnde nieuwe kathedraal, vlak bij die van Santa Cruz, zich al duidelijk aftekende, stond hij stil. Wat voor werk moest die arme stakker doen? Ze kon niets, alleen van 's ochtends tot 's avonds werken op een tabaksplantage, waar ze sinds haar tiende had gewoond, nadat ze in het rijk van de Lukumí, in de golf van Guinee, voor vijf armzalige el stof door Engelse slavenleveranciers was gekocht, die haar vervolgens op de gretige Cubaanse markt, waar de vraag groot was, weer doorverkochten. Dat had don José Hidalgo de kapelaan zelf verteld toen deze wilde weten waarom hij haar voor de reis uitgekozen had.

‘Ze is sterk en begeerlijk,’ voegde de plantagehouder er met een knip-oog aan toe. ‘En naar het schijnt niet vruchtbaar meer, wat buiten de plantage altijd een voordeel is. Nadat ze dat domme kind heeft ge- baard...’

Don José had hem ook verteld dat hij weduwnaar was en een gestu- deerde zoon had die carrière had gemaakt in Madrid, waar hij zijn laat- ste dagen wilde slijten. Op Cuba had hij een winstgevende tabaksplan- tage op een vruchtbare vlakte bij Havanna die hij zelf met de hulp van een twintigtal slaven bewerkte. De eenzaamheid, de ouderdom en de druk van de suikermoleneigenaren die grond voor hun florerende in- dustrie wilden hebben, hadden hem ertoe gebracht zijn bezit te verko- pen en naar zijn vaderland terug te keren. Na twintig dagen op het schip werd hij echter getroffen door die pest, die zijn zwakke, versleten gestel zo meedogenloos folterde. De koorts, de zwellingen, de gevlekte huid en het bloedende tandvlees deden de arts concluderen dat de pa- tiënt opgegeven moest worden.

Toen had de kapitein van *La Reina*, zoals op de schepen van de ko- ning verplicht was, de klerk opdracht gegeven naar de hut van don José te gaan om zijn laatste wil op te tekenen.

‘Ik schenk mijn slavine Caridad de vrijheid,’ fluisterde de zieke nadat hij opdracht had gegeven tot de schenking van een paar vrome legaten en verder zijn hele bezit vermaakt had aan die zoon die hij niet meer zou weerzien.

De vrouw had niet eens moeite gedaan om haar dikke lippen in een verheugde glimlach te plooiën toen ze hoorde dat ze vrij was, herin-

nerde de priester zich toen hij daar op straat stilstond.

Ze praatte niet! Don Damián herinnerde zich hoe hij zich had ingespannen om Caridad tijdens de zondagse missen op het dek tussen de honderden biddende stemmen te horen, en haar timide gefluister wanneer hij haar 's avonds, voordat ze ging slapen, tot bidden dwong. Wat voor werk moest die vrouw gaan doen? De kapelaan was zich ervan bewust dat bijna alle vrijgelaten slaven uiteindelijk weer voor hun oude meesters gingen werken, voor een zo armzalig loontje dat het nauwelijks toereikend was voor de behoeftes waarin vroeger, toen ze nog slaven waren, altijd voorzien was. Of ze waren veroordeeld tot een bestaan als bedelaar tussen duizenden andere bedelaars, maar die waren in Spanje geboren, kenden het land en de mensen, en sommige waren handig en intelligent. Hoe zou Caridad zich kunnen redden in een grote stad als Cádiz?

Hij zuchtte en streek een aantal keer met zijn hand over zijn kin en over het weinige haar dat hij nog had. Toen draaide hij zich om, pakte de koffer weer op en begon met het zware ding op zijn schouders terug te lopen. Wat nu? vroeg hij zich af. Misschien... misschien kon hij ervoor zorgen dat ze werk in de tabaksfabriek kreeg, daar had ze verstand van. 'Ze is heel goed met de bladeren; ze behandelt ze met liefde en tederheid, zoals het moet, en ze kan de beste eruit halen en goede sigaren draaien,' had don José hem verteld, maar dat betekende dat hij om een gunst moest vragen, en als bekend werd dat hij... Hij kon het risico niet lopen dat Caridad vertelde wat er op het schip gebeurd was. In de fabriek werkten bijna tweehonderd sigarenmaaksters die onder het draaien van de typische sigaartjes van Cádiz niet anders deden dan kletsen en op alles en iedereen kritiek leveren.

Hij zag dat Caridad nog steeds onbeweeglijk, hulpeloos tegen de muur geleund stond. Een groep straatjongens was haar aan het pesten zonder dat de mensen die de haven in- en uitliepen er iets van zeiden. Don Damián bereikte de plek juist toen een van de jongens op het punt stond een steen naar haar te gooien.

'Ophouden!' schreeuwde hij.

De jongen trok zijn arm terug; de jonge vrouw nam haar hoed af en sloeg haar ogen neer.

Caridad verwijderde zich van het groepje van zeven passagiers dat aan boord was gegaan van het schip dat over de Guadalquivir naar Sevilla

zou varen; ze was moe en probeerde het zich tussen de aan boord opgestapelde balen gemakkelijk te maken. Het schip was een vissersboot met één mast en een behoorlijk laadvermogen, die met een lading kostbare olie van de Sevillaanse vlakke de haven van Cádiz binnengelopen was.

Van de baai van Cádiz voeren ze langs de kust tot Sanlúcar de Barrameda, waar de Guadalquivir in zee uitmondde. Voor de kust van Chipiona gingen ze met nog andere vissersboten en veerponten voor anker om te wachten tot het vloed werd en de wind gunstig stond om de gevaarlijke ondiepte van Sanlúcar over te steken, de gevreesde zandbanken die het gebied tot een scheepserkerhof gemaakt hadden. Alleen wanneer alle vereiste omstandigheden om de ondiepte te nemen samenvielen, durfden de kapiteins de oversteek aan. Daarna voeren ze stroomopwaarts, waarbij ze gebruikmaakten van de stuwende kracht van de vloed, die tot vlak bij Sevilla te voelen was.

‘Er zijn gevallen bekend van schepen die wel honderd dagen hebben moeten wachten voor ze konden oversteken,’ zei een zeeman tegen een rijk uitgedoste passagier, die onmiddellijk een bezorgde blik richting Sanlúcar en zijn spectaculaire moerasgebied wierp, alsof hij smeekte niet door hetzelfde lot getroffen te worden.

Caridad, die tussen een aantal zakken tegen de rand van het schip zat, liet zich wiegen door het schommelen van de vissersboot. De zee vertoonde een gespannen kalmte, dezelfde die bij alle mensen op het schip merkbaar was, en ook op alle andere boten. Het was niet alleen het wachten, het was ook de angst voor een aanval van de Engelsen of van piraten. De zon begon te dalen en het water kreeg een dreigende metalige kleur; de bezorgde gesprekken van bemanning en passagiers dempten tot een zacht gefluister. Bij het ondergaan van de zon werd de gure winterkou voelbaar, en de vochtigheid drong in Caridads boten, waardoor ze het nog kouder kreeg. Ze had honger en was moe. Ze had haar vest aangedaan, dat net zo grijs en verkleurd was als haar hemd, en net als dit van grof linnen, in groot contrast met de kleren van de andere passagiers die tegelijk met haar aan boord waren gegaan, die in haar ogen luxueus en kleurrijk waren. Ze merkte dat haar tanden klapperden en dat ze kippenvel had, zodat ze in haar bundeltje naar haar omslagdoek zocht. Haar vingers voelden een sigaar; ze betastte hem voorzichtig en herinnerde zich de geur, de effecten ervan. Ze had het nodig, ze hunkerde ernaar haar zinnen te verliezen, de moeheid te

vergeten, de honger... en zelfs haar vrijheid.

Ze sloeg de doek stevig om zich heen. Vrij? Don Damián had haar aan boord van dat schip gezet, het eerste dat hij had kunnen vinden dat klaarlag om de haven van Cádiz te verlaten.

‘Ga naar Sevilla,’ zei hij nadat hij het met de kapitein eens was geworden over de prijs en die uit eigen zak had betaald, ‘naar Triana. Daar ga je naar het miniemenklooster, zeg maar dat ik je gestuurd heb.’

Caridad wilde dat ze de moed had gehad hem te vragen wat Triana was of hoe ze dat klooster moest vinden, maar hij had haar bijna aan boord geduwd, zenuwachtig om zich heen kijkend, alsof hij bang was dat iemand hen samen zag.

Ze rook aan de sigaar en het aroma voerde haar terug naar Cuba. Zij wist alleen waar haar hut was, en de plantage, en de suikerplantage waar zij en de andere slaven elke zondag naartoe gingen om naar de mis te luisteren en daarna te zingen en te dansen tot ze niet meer konden. Van de hut naar de plantage en van de plantage naar de hut, dag na dag, maand na maand, jaar na jaar. Hoe moest ze een klooster vinden? Ze kroop dicht tegen de rand van het schip aan en drukte haar rug tegen het hout op zoek naar het contact met een werkelijkheid die verdwenen was. Wie waren die vreemde mensen? En Marcelo? Wat zou er van hem geworden zijn? Hoe zou haar vriendin María het maken, de mulattin met wie ze altijd samen zong? En de anderen? Wat deed ze 's nachts op een vreemde boot, in een onbekend land, op weg naar een stad waarvan ze niet eens had geweten dat die bestond? Triana? Ze had de blanken nooit iets durven vragen. Ze had altijd geweten wat ze moest doen! Ze hoefde niets te vragen.

Bij de herinnering aan Marcelo werden haar ogen vochtig. Ze tastte in haar bundeltje op zoek naar de vuursteen, het vuurslag en het tondel om vuur te maken. Zouden ze haar laten roken? Op de plantage mocht het, daar was het gebruikelijk. Tijdens de lange zeereis had ze om Marcelo gehuild. Ze had zelfs... ze had zelfs de neiging gevoeld om in zee te springen en zo een eind te maken aan dat oneindige lijden. ‘Weg daar, zwartje! Wil je overboord vallen?’ had een van de zeelieden haar gewaarschuwd. En zij had zich gehoorzaam van de rand verwijderd.

Als die zeeman niet verschenen was, zou ze dan de moed hebben gehad om overboord te springen? Ze wilde er niet meer aan denken; in plaats daarvan sloeg ze de mannen op de boot gade: ze leken nerveus. De vloed kwam op, maar de wind bleef uit. Sommigen rookten. Handig

sloeg ze met het vuurslag tegen de steen en algauw vatte het rondel vlam. Waar zou ze de bomen kunnen vinden waarvan ze de schors en de schimmels gebruikte om rondel te maken? Ze stak de sigaar aan, inhaleerde diep en bedacht toen dat ze ook niet wist waar ze tabak kon krijgen. De eerste trek kalmeerde haar geest. De twee volgende ontspanden haar spieren en gaven haar een licht gevoel in haar hoofd.

‘Zwartje, mag ik meeroken?’

Een scheepsjongen was op zijn hurken tegenover haar komen zitten, zijn gezicht was vuil maar levendig en aangenaam. Een paar tellen lang wiegde Caridad zich in de glimlach waarmee de jongen haar antwoord afwachtte, en zag ze alleen zijn witte tanden, net als die van Marcelo wanneer die zich in haar armen stortte. Ze had nog een kind gehad, een mulattenkind, zoon van de meester, maar don José had het verkocht zodra het buiten de zorg kon van de oude vrouwen die op de kinderen van de slavinnen pasten als die aan het werk waren. Zo ging het met alle kinderen: de meester wilde geen negertjes onderhouden. Marcelo, haar tweede zoon, verwekt door een neger van de suikerplantage, was anders geweest: een moeilijke bevalling, een kind met problemen. ‘Die zal niemand kopen,’ oordeelde de meester toen het kind wat groter was en zijn onhandigheid en gebreken zichtbaar werden. Hij mocht op de plantage blijven, alsof hij niet meer dan een hond was, of een kip of een van de varkens die ze achter de hut hielden. ‘Hij zal wel doodgaan,’ voorspelde iedereen. Maar Caridad liet dat niet gebeuren; vaak kreeg ze stokslagen of met de zweep als ze haar betrapten terwijl ze eten met hem deelde. ‘We geven je te eten zodat je werkt, niet om een imbeciel groot te brengen,’ zei de opzichter dan.

‘Zwartje, mag ik meeroken?’ drong de scheepsjongen aan.

Waarom niet, vroeg Caridad zich af. Hij had dezelfde glimlach als Marcelo. Ze reikte hem de sigaar aan.

‘Allemachtig! Waar heb je dit lekkers vandaan?’ riep de jongen uit nadat hij een trek had genomen en had moeten hoesten. ‘Van Cuba?’

‘Ja,’ hoorde Caridad zichzelf zeggen terwijl ze de sigaar weer aanpakte en hem naar haar lippen bracht.

‘Hoe heet je?’

‘Caridad,’ antwoordde ze in een wolk van rook.

‘Leuke hoed heb je.’

De jongen stond onrustig op zijn benen te wiebelen. Hij wachtte op een tweede trek, die na een tijdje eindelijk kwam.

‘De wind steekt op!’

De schreeuw van de kapitein verbrak de stilte. Van de andere schepen klonken vergelijkbare uitroepen. Er waaide een zuidenwind, ideaal om de ondiepte over te steken. De scheepsjongen gaf haar de sigaar ter rug en rende weg om zich bij de andere zeelui te voegen.

‘Dank je, zwartje,’ zei hij haastig.

Anders dan de andere passagiers ging Caridad niet kijken bij het moeilijke manoeuvreren door het smalle kanaal, waarbij ze drie keer van vaarrichting moesten veranderen. Langs de monding van de Guadalquivir werden op het land of op de sloepen die aan de kant lagen vastgebonden, lichtsignalen aangestoken om de schepen te leiden. Ook voelde ze niet de spanning waarmee alle andere opvarenden de oversteek beleefden: als de wind afnam en ze halverwege niet verder konden, was er grote kans dat ze aan de grond zouden lopen. Ze bleef tegen de rand zitten roken, liet de tabak haar zintuigen bedwelmen en genoot van de aangename kriebel in haar spieren. Op het moment dat de vissersboot het gevreesde kanaal de los Ingleses opvoer, waarbij hun route aan bakboord door de toren van San Jacinto werd verlicht, begon Caridad te neuriën in het ritme dat ze zich van hun zondagse feesten herinnerde, wanneer de neger-slaven van de verschillende plantages zich na de mis op de nabijgelegen suikerplantage verzamelden in de grote barak van de plantage waar ze met hun meesters naartoe gekomen waren. Daar mochten ze van de blanken zingen en dansen, alsof ze kinderen waren die zich moesten ontladen, om even hun zware werk te kunnen vergeten. Maar in iedere klank en in iedere danspas, wanneer de *batás*-trommels spraken – de grote *iyá*, de moeder aller trommels, de *itótele*, of de kleinste, de *okónkolo* –, bewezen de negers eer aan hun goden, vermomd als christelijke maagden en heiligen, en herinnerden ze zich weemoedig hun Afrikaanse oorsprong.

Ze bleef neuriën, zich niet bewust van de dwingende bevelen van de kapitein en het drukke heen en weer rennen van de bemanning, en ze deed het net zoals wanneer ze Marcelo in slaap wiegde. Het leek of ze hem weer rook, zijn haar weer voelde, zijn ademhaling weer hoorde... Ze wierp een kus in de lucht. Het kind had overleefd. Er werd nog steeds tegen hem geschreeuwd, hij kreeg nog steeds klappen van de meester en de opzichter maar hij had de genegenheid van de negers van de plantage gewonnen. Hij lachte altijd! En hij was lief en vriendelijk tegen iedereen. Marcelo had geen idee van slaven of meesters.

Hij leefde vrij, maar soms keek hij de slaven in hun ogen alsof hij hun pijn begreep en hen aanmoedigde zich van hun ketenen te ontdoen. Sommigen lachten droevig tegen Marcelo, anderen huilden om zijn onschuld.

Caridad nam een diepe haal van de sigaar. Er werd goed voor hem gezorgd, daaraan twijfelde ze niet. María, die van de samenzang, zou zich om hem bekommeren. En ook Cecilio, ook al had die hem van haar moeten lostrekken... Al die slaven die samen met de grond waren verkocht, zouden voor hem zorgen. En haar kind zou gelukkig zijn, dat voelde ze. Maar de meester... 'Hopelijk doolt uw ziel eeuwig en zonder rust te vinden rond, don José,' wenste Caridad.